

Hlavné trendy vývoja hospodárstva Slovenska v roku 2005 a odhad jeho hospodárskeho rastu v roku 2006

Ivan OKÁLI*

The Fundamental Development Trends the Slovak Economy in 2005 and Prospects of its Growth in 2006

Abstract

In 2005, the economic development of Slovakia was positively influenced by successful implementation of structural reforms in previous years. High level of economic growth was combined with favourable macroeconomic stability. GDP growth was achieved mainly due to overall growth of resources and total factor productivity. Fiscal and monetary policies also contributed to suitable overall macroeconomic stability. The forecast of economic growth for the year 2006 is based on analysis of possible development of domestic and foreign demand. Further increase of economic growth is anticipated.

Keywords: macroeconomic development, economic growth, country study, domestic and foreign demand

JEL Classification: 011, 052

1. Celkový pohľad na hospodársky vývoj v roku 2005

Rok 2005 bol v politickom živote Slovenska predvolebným rokom, v ktorom sa jednotlivé politické strany a skupiny usilovali zlepšiť svoje pozície do blížiaccej sa súťaže o opätovné rozdeľovanie politickej moci. Trvalé napätie medzi vládnu koaličiou a opozíciou sa prelínalo s vibráciami vnútri vládnej koalície založenými zväčša na rozdielnych hodnotových orientáciách (liberáli, konzervatívci, pragmatici). Postupné erodovanie pozície vlády v parlamente viedlo na začiatku roka 2006 k vypísaniu predčasných parlamentných volieb (k ich presunu z jesene na jún roku 2006). Všetko politické dianie však v SR prebiehalo aj v roku 2005 v rámci pravidiel fungujúcej parlamentnej demokracie.

* Ivan OKÁLI, Ekonomický ústav SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava 1; e-mail: ivan.okali@savba.sk

Hospodársky vývoj v roku 2005 bol priaznivo ovplyvňovaný reformami daňového systému, trhu práce a verejných financií, ktoré boli vykonané už v predchádzajúcich obdobiach. K dokončeniu podstatnej časti reformného programu vlády prispel v roku 2005 začiatok uskutočňovania dôchodkovej reformy a pokračovanie v reforme zdravotníctva zahrnujúce aj jeho oddĺženie. Medzi reformné aktivity treba zahrnúť prijatie pravidiel poskytovania individuálnej štátnej pomoci zahraničným investorom, prijatie protimonopolných opatrení v sektore komunikačných služieb a ďalší postup privatizácie najmä v energetike a doprave. Vzhľadom na praktické skúsenosti a reakcie verejnosti sa vláda rozhodla „dolaďovať“, resp. korigovať niektoré reformné kroky, najmä v oblasti systému sociálneho zabezpečenia a zdravotníctva.

Zmluva zakladajúca Ústavu pre Európu bola (ešte pred jej odmietnutím v referendách vykonaných vo Francúzsku a v Holandsku) ratifikovaná v Národnej rade SR hlasmi väčšiny poslancov strán vládnej koalície i opozície. Do vzťahu Slovenska k EÚ sa však isté napätie medzi jeho vládou a opozíciou predsa len premietlo. Nečakané urýchlenie vstupu SR do systému ERM II bolo okrem jeho vecných výhod zrejme podmienené aj obavou z toho, že výsledky budúcich volieb by mohli viesť k zmenám súčasnej hospodárskej politiky a tým aj k odročeniu vstupu Slovenska do eurozóny. Vypracovanie *Lisabonskej stratégie pre Slovensko* sa neuskutočnilo v spolupráci vládnych a opozičných politických síl potrebnej na plnenie dlhodobých rozvojových stratégií.

Rok 2005 bol v poradí už tretím rokom, v ktorom bolo vysoké tempo hospodárskeho rastu skombinované s priaznivým stavom makroekonomickej stability (pozri graf 1),¹ čo svedčí o vcelku dobrom nastavení makroekonomickej politiky [1]. Práve to sú predpoklady na udržanie vysokého tempa hospodárskeho rastu v budúcich obdobiach.

Na rozdiel od približne rovnako vysokých temp hospodárskeho rastu, ktoré slovenská ekonomika dosahovala v rokoch 1994 – 1996 počas vysokej prosperity západoeurópskych ekonomík, 6 % prírastok HDP v roku 2005 sa na Slovensku zaznamenal pri relatívne nízkom 1,6 % raste HDP v EÚ 25. Z uvedeného hľadiska to bol rekordný prírastok HDP a podieľal sa na ňom 37 % prírastok použitých zdrojov (práce a vecného kapitálu) a 63 % rast súhrnnej produktivity práce.

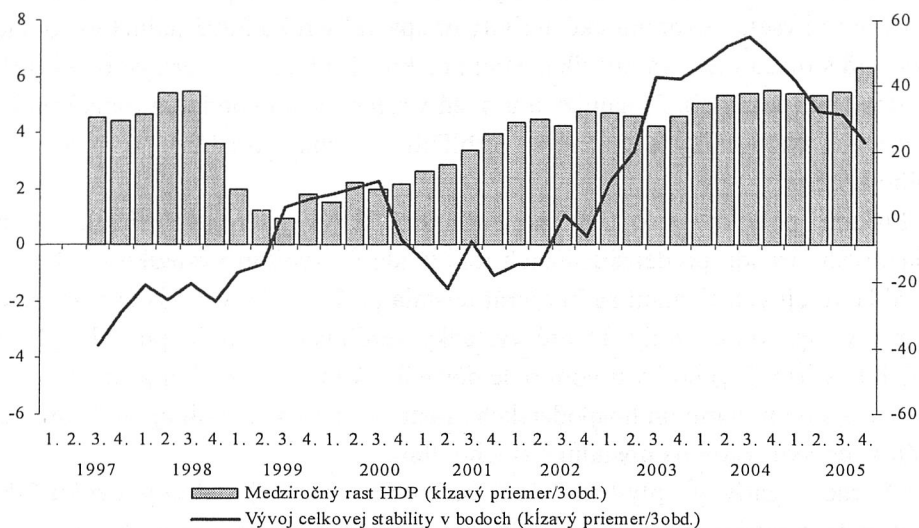
Z dopytového pohľadu, na ktorý sa zameriava graf 2 (v časti a), je zrejmé, že v roku 2005, podobne ako v roku 2004, sa o priaznivý vývoj výkonnosti slovenského hospodárstva zaslúžil v rozhodujúcej miere rast domáceho dopytu. V rámci neho bolo vysoké tempo rastu konečnej spotreby sprevádzané veľkými

¹ Asi polovica z poklesu hodnoty celkovej stability v roku 2005 oproti roku 2004 bola spôsobená zhoršením vývoja čistého vývozu tovarov a služieb a približne po jednej štvrtine z neho pripadlo na zvýšenie miery čistej inflácie, resp. na zhoršenie relácie medzi vývojom reálnych miezd a produktivity práce.

prírastkami investícií, resp. tvorby hrubého kapitálu. Táto skutočnosť (znázornená v časti b grafu 2) dáva dobré vyhliadky na pokračovanie vysokého tempa rastu HDP aj v nasledujúcich obdobiach.

Graf 1

Vývoj výkonnosti a stability hospodárstva SR v rokoch 1997 – 2005

¹ Trend celkovej stability sumarizuje vývoj týchto jej čiastkových prvkov (ukazovateľov): medziročná miera jadrovej inflácie, pomer salda verejných financií kombinovaného so štvrtročnými hodnotami podielu verejnej spotreby z HDP k HDP, pomer čistého vývozu k HDP a rozdiel medzi prírastkom produktivity práce a prírastkom reálnych miezd. Pre každý čiastkový ukazovateľ zvlášť sa jeho hodnoty zistené v príslušnom období vyjadria v bodoch (v rozpätí od +100 do -100 bodov) podľa ich pomeru k polovici rozpätia medzi maximálnou a minimálnou hodnotou príslušného ukazovateľa v celom časovom rade. Priemer zo súčtu bodov dosiahnutých v jednotlivých obdobiach čiastkovými ukazovateľmi sa považuje za hodnotu celkovej rovnováhy.

Priemerný stav celkovej rovnováhy v SR za zisťované obdobie je v grafe identifikovaný ako jej nulová hodnota. Kladné hodnoty v ňom vyjadrujú jej nadpriemernú a záporné jej podpriemernú úroveň.

V tabuľke 1 sa zisťuje účasť, ktorú mala na tempách hospodárskeho rastu zmena objemu použitých zdrojov a zmena súhrnnej produktivity práce.

Tabuľka 1

Vývoj HDP a vplyvu hlavných faktorov zmeny HDP¹

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ročná zmena HDP v %	4.6	4.2	1.5	2.0	3.8	4.6	4.5	5.5	6.0
Z toho v perc. bodoch									
Vplyv zmeny použitých zdrojov	2.0	1.2	-2.0	-1.3	-0.5	0.4	2.1	1.5	2.2
Vplyv zmeny súhrnnej produktivity práce	2.6	3.0	3.5	3.3	4.3	4.2	2.4	4.0	3.8

¹ Vlastné prepočty podľa údajov publikovaných ŠÚ SR. Vypočítané podľa CD produkčnej funkcie, v ktorej sú určené: objem práce ako počet pracujúcich v národnom hospodárstve, objem kapitálu zostatkovou hodnotou investičného majetku v stálych cenách, koeficienty α , $1 - \alpha$ ako podiely spotreby domácností, resp. tvorby hrubého fixného kapitálu zo súčtu uvedených položiek.

Zistená účasť rastu použitých zdrojov aj rastu súhrnnej produktivity na prírastku HDP svedčí o tom, že prírastok zdrojov (najväčší počas zisťovaného obdobia) sa v roku 2005 využil efektívne. Vo vysokom tempe rastu súhrnnej produktivity práce a v jeho značnom prínose k tempu rastu HDP sa v roku 2005 prejavuje priaznivý vývoj reálnej pridanej hodnoty [4].

K udržiavaniu makroekonomickej stability na úrovni podporujúcej dôveru investorov i všetky ekonomické aktivity prispieval v roku 2005 najmä vývoj cien a za ním stojaca menová politika. Miera celkovej inflácie i miera jadrovej inflácie dosiahli (pozri tab. 2) najnižšiu úroveň v rámci celého obdobia transformácie slovenskej ekonomiky a značne sa priblížili k hodnote príslušného maastrichtského kritéria.

Fiškálna politika v roku 2005 nielenže udržala vývoj verejných financií v línii priaznivého trendu predchádzajúcich rokov, ale vo svojom výsledku – v hodnote salda verejných financií sa prvýkrát dostala pod 3 % úroveň kritéria záväzného pre vstup do eurozóny. Dobré výsledky verejných financií (podrobnejšie sa o nich hovorí v [2]) boli v prvom rade dôsledkom rastu daňových príjmov spojeného s vysokým tempom hospodárskeho rastu. Ovplyvnené boli aj znížením rozpočtových výdavkov na obsluhu štátneho dlhu.

Mierne negatívny vplyv na vývoj makroekonomickej stability v roku 2005 mala relácia medzi vývojom produktivity práce a vývojom reálnych miezd. Do predstihu rastu reálnych miezd pred rastom produktivity práce sa zrejme premietali inflačné očakávania kopírujúce mieru inflácie z predchádzajúceho obdobia. Na rýchlejší rast miezd v roku 2005 pôsobil pravdepodobne aj tlak spôsobený ich nepriaznivým vývojom od konca 90. rokov.

V porovnaní s rokom 1998 sa v roku 2004 dosiahol rast produktivity práce o 27,7 %, no reálne mzdy sa vôbec nezmenili (v roku 1998 aj v roku 2004 dosiahli 93,6 %-nú úroveň roka 1989). Uvedené údaje prispievajú k vysvetleniu sústavného narastania miery rentability v nefinančných organizáciách (pozri graf 2, časť c), ale ukazujú aj zotrvávajúci záujem zahraničných investorov o podnikanie na Slovensku.

Faktorom, ktorý v roku 2005 pôsobil na vývoj a stav makroekonomickej stability nepriaznivo, boli výsledky zahraničného obchodu. Čistý vývoz tovarov a služieb síce výsledky tvorby hrubého domáceho produktu v stálych cenách, a teda aj rast reálneho hrubého domáceho produktu zlepšoval (v roku 2005 dosiahol 12,9 mld Sk a zo 6,0 % prírastku HDP sa zaslúžil o 1,6 percentného bodu). Tvorba hrubého domáceho produktu v bežných cenách bola ovplyvnená záporným saldom medzinárodnej výmeny tovarov a služieb vo výške 63 mld Sk. Približne tretinu tohto salda spôsobil rast cien dovážaných komodít, najmä cien nosičov energie.

Tabuľka 2

Sociálno-ekonomický vývoj v rokoch 1996 – 2005

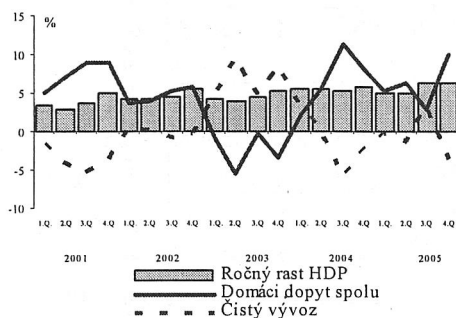
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
A. Vývoj výkonnosti hospodárstva										
Index HDP ¹ Predchádzajúci rok = 100	106.1	104.6	104.2	101.5	102.0	103.8	104.6	104.5	105.5	106.0
1989 = 100	94.7	99.0	103.2	104.7	106.8	110.9	116.0	121.2	127.9	135.6
Index produktivity práce ²										
Predchádzajúci rok = 100	102.4	105.5	104.5	104.6	103.5	102.7	104.5	102.6	105.2	103.8
1989 = 100	107.6	114.0	119.3	124.4	129.3	133.4	140.3	144.0	152.4	158.2
Rentabilita nákladov v nefin. org. v %	2.8	2.5	0.4	1.4	2.7	4.5	4.5	6.0	7.0	7.1
B. Indikátory stability										
Miera inflácie v % ³	5.8	6.1	6.7	10.6	12.0	7.1	3.3	8.5	7.5	2.7
Z toho: miera jadrovej inflácie v %	.	.	6.1	6.0	5.7	4.3	2.1	2.6	2.6	1.1
φ úroková miera z úverov v % ⁴	13.3	18.4	19.4	16.9	11.8	9.3	9.1	7.6	7.9	6.0
Saldo verejných financií/HDP v %	-7.4	-6.2	-3.7	-7.0	-12.3	-6.0	-5.7	-3.7	-3.3	-2.95
Ročný Δ produktivity ² – ročný Δ reálnych miezd v NH, v bodoch	-4.7	-1.1	1.8	7.7	8.4	1.7	-1.3	4.6	2.7	-2.5
Čistý vývoz tovarov a služieb/HDP v % v b. c.	-8.6	-7.6	-10.7	-2.2	-0.3	-3.8	-7.1	-1.5	-2.7	-4.4
C. Sociálny vývoj										
Medziročný index zamestnanosti ⁵	103.6	99.1	99.7	97.0	98.6	101.0	100.2	101.8	100.3	102.1
φ miera nezamestnanosti v % ⁵	11.3	11.8	12.5	16.2	18.6	19.2	18.5	17.4	18.1	16.2
Ročná zmena reálnych miezd v %	7.1	6.6	2.7	-3.1	-4.9	1.0	5.8	-2.0	2.5	6.3
Index reálnych miezd v NH 1989 = 100	86.3	92.0	93.6	91.0	86.9	87.8	92.8	91.3	93.6	99.5
Index reálnej spotreby domácností/obyv. 1989 = 100	89.0	94.0	99.5	102.1	101.1	106.4	112.3	111.4	115.4	122.1
Podiel sociálnych dávok zo spotreby domácností v %	23.6	23.3	22.8	23.3	22.5	21.3	21.2	21.6	20.2	19.6

¹ V stálych cenách. ² Podľa HDP v s. c. na 1 pracovníka. ³ Podľa spotrebiteľských cien, v priemere za rok. ⁴ Z úverov čerpaných z obchodných bánk v priemere za rok.

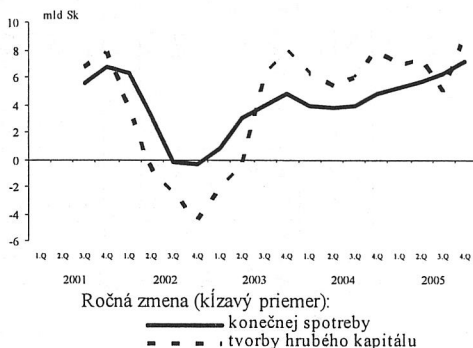
⁵ Podľa Výberového zisťovania pracovných síl, v priemere za rok.

Graf 2

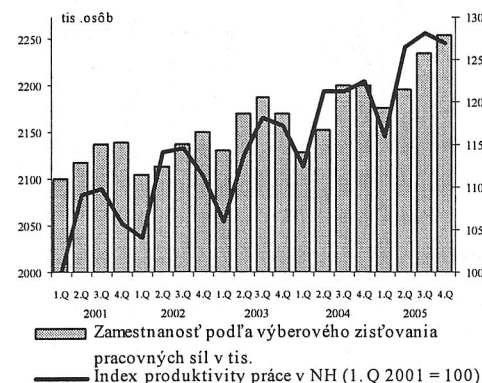
a) Podiel domáceho dopytu a čistého vývozu na tvorbe HDP v bodoch

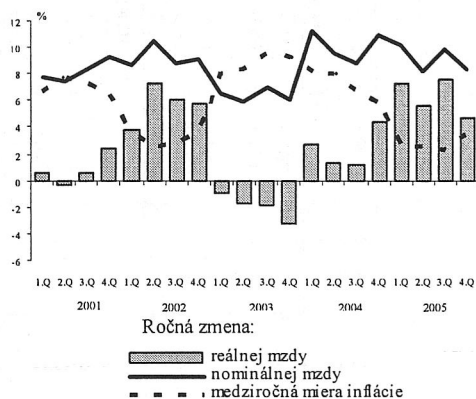
b) Spotreba a investície

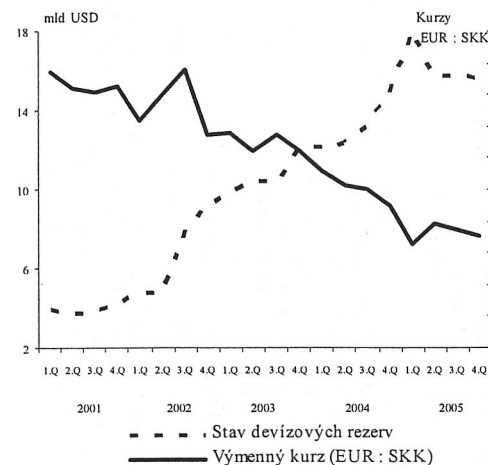
c) Zamestnanosť a produktivita práce

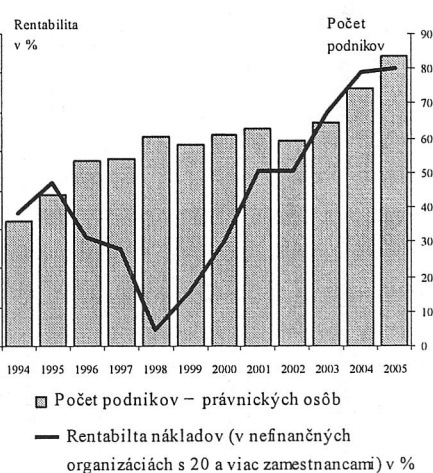
d) Ceny a mzdy

e) Devízové rezervy a kurz SKK

f) Počet podnikov a rentabilita

Vysoké tempo rastu HDP bolo v roku 2005 spojené aj s dobrými výsledkami sociálneho vývoja. Najväčší rozsah dosiahli už piaty rok za sebou pokračujúce prírastky zamestnanosti. Prísľubom trvalejšieho trendu sa stal citeľný a počas celého roka 2005 sústavne prebiehajúci pokles miery nezamestnanosti (jej hodnota sa podľa Výberového zisťovania pracovných síl rovnala v 1. Q 17,5 %; v 2. Q 16,2 %; v 3. Q 15,6 % a vo 4. Q 15,3 %). Reálne mzdy zamestnancov sa vďaka ich vysokému ročnému prírastku už takmer dostali na úroveň roka 1989 (pozri časť C tab. 2).

Od vývoja reálnych miezd zamestnancov sa značne (a pozitívne) líši vývoj reálnych dôchodkov domácností. Tie sú určované nielen reálnymi mzdami, ale hlavne aj reálnymi dôchodkami samostatne zárobkových osôb (ich hrubým zmiešaným dôchodkom). V dôsledku reformných krokov v systéme sociálneho zabezpečenia, ale aj v dôsledku rastu miezd a dôchodkov samozamestnávateľov sa v rokoch 2004 a 2005 znižuje podiel sociálnych dávok zo spotreby domácností.

2. Regionálny parameter celkového hospodárskeho rozvoja

Vstupom do Európskej únie sa aj pre Slovensko stalo záväznejšie plnenie cieľov jej kohéznej politiky a s tým spojený vyrovnanejší rozvoj regiónov. Situáciu v uvedenej oblasti dokumentujú informácie uvedené v tabuľke 3.

Tabuľka 3

Charakteristiky sociálno-ekonomickej situácie a vývoja regiónov Slovenska

A. Porovnanie úrovne hospodárskej výkonnosti regiónov

NUTS 2	HDP/obyv. v b. c. Slovensko = 100			Tržby priemyslu/obyv. Slovensko = 100		
	1999	2002	2003	1999	2002	2005
Bratislava	217.7	231.6	229.2	307.0	353.2	343.1
Západné Slovensko	94.6	90.3	92.8	72.2	72.3	79.7
Stredné Slovensko	82.0	83.3	82.4	75.5	71.5	67.3
Východné Slovensko	75.4	75.6	74.2	72.7	60.6	59.2
Slovensko	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

B. Porovnanie sociálnej situácie v regiónoch

NUTS 2	Miera nezamestnanosti			Relácie priemernej mesačnej mzdy Slovensko = 100		
	1999	2002	2005	1999	2002	2005
Bratislava	7.4	8.7	5.2	129.1	130.5	134.4
Západné Slovensko	14.2	17.5	12.4	89.6	88.9	87.5
Stredné Slovensko	18.6	21.3	19.4	88.6	87.7	86.1
Východné Slovensko	21.3	22.2	23.0	89.7	88.7	87.2
Slovensko	16.4	18.6	16.2	100.0	100.0	100.0

C. Porovnanie vývojových trendov

	Indexy reálneho HDP/obyv. 1996 = 100			Tempo rastu HDP/ob. v % 1997 – 2005	Indexy reálnych mesačných miezd 1996 = 100			Tempo rastu r. m. v % 1997 – 2005
	1999	2002	2003		1999	2002	2005	
Bratislava	114	134	139	4.8	110	114	127	2.7
Západné Slovensko	109	116	124	3.2	103	105	111	1.3
Stredné Slovensko	110	124	128	3.6	105	106	112	1.3
Východné Slovensko	109	122	125	3.2	105	106	112	1.3
<i>Slovensko</i>	<i>110</i>	<i>123</i>	<i>128</i>	<i>3.6</i>	<i>110</i>	<i>112</i>	<i>121</i>	<i>2.1</i>

Na základe indikátorov sociálno-ekonomického vývoja Slovenska obsiahnutých v tabuľke 2 bolo možné rok 2005 hodnotiť ako vcelku úspešné obdobie vo vývoji slovenského hospodárstva. Údaje tabuľky 3 však uvedený hodnotiaci pohľad korigujú v tom zmysle, že za uspokojivými priemernými hodnotami sa skrývajú veľké regionálne rozdiely. Vo všetkých porovnávaných skupinách ukazovateľov ide predovšetkým o rozdiely medzi úrovňou sociálno-ekonomického rozvoja dosiahnutou v Bratislave a v ostatných regiónoch. Pri pozornom vnímaní tabuľky 3 si však môžeme všimnúť aj ďalšie od západu smerom na východ narastajúce negatívne disparity.

Rozdiely v tvorbe HDP/obyv., aj v rozsahu výkonov priemyslu/obyv. medzi Bratislavou a ďalšími tromi regiónmi sa počas zisťovaného obdobia prehĺbili. Pozícia západného Slovenska v pomere k priemernej výkonnosti hospodárstva SR sa pritom mierne zlepšuje, kým na strednom a východnom Slovensku tu možno hovoriť buď (v prípade HDP/obyv.) o stagnácii, alebo (v prípade tržieb priemyslu/obyv.) o zhoršovaní ich relácie k slovenskému priemeru.

V súlade s uvedenými zisteniami sú aj informácie o disparitách v sociálnej situácii regiónov. Povšimnutiahodná je najmä po roku 2002 klesajúca miera nezamestnanosti nielen v Bratislave, ale aj v regióne Západné Slovensko. S tým kontrastuje aj po roku 2002 pokračujúce narastanie miery nezamestnanosti v regióne Východné Slovensko. Narastanie disparít medzi regiónom Bratislava a inými regiónmi je evidentné aj vo vývoji miezd.

K porovnaniu trendov vo vývoji ekonomiky (časť C tab. 3) možno poznamenať, že rozdiely medzi tempom rastu HDP/obyv. medzi regiónom hlavného mesta Slovenska a ďalšími NUTS 2 neprekračujú rozdiely obvyklé v iných krajinách EÚ 25. Rozdiely medzi Bratislavou a ďalšími tromi regiónmi v tempách rastu reálnych miezd sú značné. Prejavuje sa v nich vyšší podiel vysokokvalifikovanej práce, ktorý sa v regióne Bratislava vygeneroval z viacerých dôvodov. Nielen preto, že je to politicko-administratívne, finančné a v širokom zmysle slova kultúrne centrum Slovenska. Ale aj preto, lebo Bratislava má vďaka svojej priaznivej geografickej polohe vysokú koncentráciu priamych zahraničných investícií (PZI) a úzke kooperačné vzťahy s vyspelými zahraničnými regiónmi.

Poznatky z regionálneho vývoja iných – vyspelejších krajín Európskej únie hovoria o tom, že rýchlejší rozvoj regiónov a ich hlavných miest než rozvoj ich iných regiónov je prirodzený proces, ktorý je predpokladom celkového sociálno-ekonomického rozvoja príslušnej krajiny. Možno preto očakávať, že rýchlejší rozvoj Bratislavy bude pri cieľavedomej podpore rozvoja iných regiónov v budúcych obdobiach priaznivo pôsobiť na zlepšovanie sociálno-ekonomickej situácie celého Slovenska.

3. Hospodársky rast očakávaný v roku 2006

Prognóza tvorby HDP si všima predovšetkým možnosti vývoja jednotlivých súčastí dopytu. Využívame pritom poznatky z ostatných analytických príspevkov publikovaných v tomto čísle, a takisto závery z iných domácich i zahraničných prognóz.

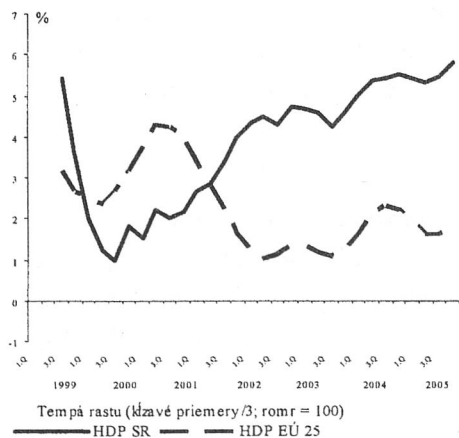
Vplyv vonkajšieho dopytu

Máloktorá charakteristika slovenského hospodárstva mala tak sústavne a rýchlo rastúci trend ako jeho otvorenosť voči svetovej ekonomike. Pomer vývozu výrobkov a služieb k HDP (v bežných cenách) vzrástol z 57 % v roku 1993 na 79 % v roku 2005. Tým sa posilňovala závislosť ekonomiky SR od vývoja hospodárstva v krajinách, do ktorých Slovensko vyváža podstatnú časť svojej produkcie. Máme tu na mysli najmä EÚ 25, do ktorej v roku 2005 smerovalo 85 % slovenského exportu.

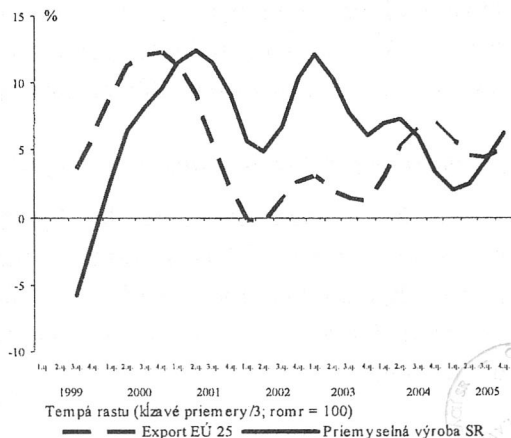
Niektoré stránky súvislostí medzi hospodárskym vývojom SR a EÚ 25 znázorňuje graf 3.

Graf 3

a) Porovnanie vývoja HDP v SR a EÚ 25

b) Porovnanie vývoja priemyselnej výroby SR s vývojom exportu EÚ 25

Časť a) grafu 3 poukazuje na to, že v prvej polovici zisťovaného obdobia (do 2. Q 2002 vrátane) bol vývoj HDP v SR a EÚ 25 odlišný. Od polovice roka 2002 nadobúdajú krivky znázorňujúce vývoj HDP v SR a EÚ 25 približne rovnakú podobu. Možno predpokladať, že za tým stojí pokles vplyvu transformačného procesu na hospodársky vývoj Slovenska a s tým spojené posilnenie vplyvu faktorov pôsobiacich v štandardnej trhovej ekonomike. Na rozdiel od uvedeného bol vplyv vývoja ekonomických aktivít EÚ 25 (reprezentovaných trendom jej vývozu) na vývoj priemyselnej výroby SR trvale prítomný a intenzívny v celom zisťovanom období.

Značný vplyv hospodárskeho vývoja v EÚ 25 na hlavné vývojové trendy v slovenskej ekonomike možno očakávať aj v roku 2006. Z tohto hľadiska sú Slovensku naklonené aktuálne prognózy, podľa ktorých sa tempo rastu HDP v EÚ 25 má zvýšiť z 1,6 % v roku 2005 na 2,2 % (CESifo München [5]), resp. 2,4 % (Institut für Weltwirtschaft Kiel [6]) či 2,3 % (Eurostat [7]). V tomto rámci sa očakáva priaznivý vývoj ekonomík najvýznamnejších obchodných partnerov Slovenska – Nemecka [5; 6] a Českej republiky [8].

Predpovede vývoja európskeho i svetového hospodárstva na rok 2006 sú však značne neistejšie, resp. menej kategorické než v predchádzajúcich obdobiach. Značne neisté a spochybnené predpoklady sa v nich viažu nielen na očakávania vývoja cien surovín a nosičov energií, ale, najmä v Európe, aj na priebeh a výsledky uskutočňovaných štrukturálnych reforiem.

Výsledky vývoja vonkajšieho dopytu a jeho vplyvu na hospodársky rast v roku 2006 sa na Slovensku dajú mimoriadne ťažko predvídať nielen v dôsledku neistôt vo svetovej ekonomike, ale aj pre osobitnú, zlomovú situáciu v slovenskom hospodárstve. V roku 2006 sa končí vlna veľkých zahraničných investícií do automobilového priemyslu. Pritom sa nedá presne odhadnúť, kedy v priebehu roka 2006 sa skončí jej záverečná fáza spojená s rozsiahlym dovozom technológií a kedy, resp. v akej vzostupnej krivke začnú nové kapacity vyrábať, zväčšovať vývoz a zlepšovať obchodnú bilanciu SR. Z uvedených dôvodov prognózu vývoja vývozu a dovozu neuvádzame. Len odhadujeme, že čistý vývoz (v stálych cenách, teda po redukcii dovozu o pravdepodobný rast cien dovážaných nosičov energie) sa v roku 2006 zmenší asi na 60 % úrovne roka 2005.

Očakávané pôsobenie domáceho dopytu

Najväčšou súčasťou domáceho dopytu je dopyt domácností určený ich dôchodkami, na báze ktorých vzniká *konečná spotreba domácností*. O procese (zdrojoch, resp. faktoroch) tvorby dôchodkov domácností, o ich transformácii na spotrebu domácností, ako aj o vývojových trendoch tohto procesu informujú údaje tabuľky 4.

Tabuľka 4

Podiel na prírastku spotreby domácností v bodoch¹

a) Vývoj štruktúry formovania a použitia dôchodkov domácností (konečná spotreba domácností = 100)²

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ^P
Príjmy spolu	153.2	149.6	149.0	145.1	145.3	144.3	140.7	139.4	140.0
z toho: Odmeny zamestnancov	82.7	77.0	77.5	74.8	74.8	74.0	72.0	71.8	72.1
Hrubý zmiešaný dôchodok	34.7	36.1	37.9	38.8	39.4	39.7	39.1	41.2	42.3
Výdavky spolu ⁴	41.6	38.4	37.9	38.0	38.1	37.6	34.6	33.7	33.3
Hrubý disponibilný dôchodok ⁵	111.6	111.4	111.4	107.4	107.5	107.1	106.5	107.3	108.6
Hrubé úspory ⁵	11.6	11.4	11.4	7.4	7.5	7.1	6.5	7.3	8.6
Konečná spotreba domácností	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

b) Vplyv súčastí konečnej spotreby domácností na jej ročné zmeny v percentuálnych bodoch³

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ^P
Príjmy spolu	7.8	0.4	-1.8	0.2	8.1	-2.1	1.3	6.9	8.5
z toho: Odmeny zamestnancov	3.9	-3.6	-0.2	-0.6	4.1	-1.3	0.5	4.0	4.5
Hrubý zmiešaný dôchodok	1.1	2.4	1.4	2.0	2.8	0.0	0.8	4.5	3.3
Výdavky spolu ⁴	1.7	-2.2	-0.9	1.2	2.2	-0.8	-1.9	1.0	1.3
Hrubý disponibilný dôchodok ⁵	6.1	2.8	-0.7	-1.1	6.3	-0.8	3.6	7.5	7.4
Hrubé úspory ⁵	0.1	0.1	0.1	-3.5	0.8	-0.1	0.2	1.6	1.7
Konečná spotreba domácností	6.0	2.7	-0.8	2.8	5.5	-0.8	3.4	5.9	5.6

¹ Vlastné prepočty podľa údajov Štatistického úradu SR.

² Podľa údajov v bežných cenách.

³ Podľa údajov v bežných cenách upravených deflátorom spotreby domácností.

⁴ Kladné hodnoty výdavkov sú spôsobené ich medziročným zmenšením.

⁵ Hrubý disponibilný dôchodok a hrubé úspory sú upravené o zmenu čist. naj. dom., rezerv a platieb do fondov dôchodkového poistenia. O túto zmenu sa od roku 1999 hrubý disponibilný dôchodok odlišuje od rozdielu medzi príjmami a výdavkami.

Vývoj relácie príjmov a výdavkov domácností k ich konečnej spotrebe, a menovite sústavný pokles hodnôt oboch uvedených relácií sú výrazom pôsobenia dvoch faktorov. Prvým z nich je obmedzovanie rozsahu rozdeľovacích procesov, v ktorých sa formujú konečné dôchodky domácností. Druhým faktorom, ktorý sa v zisťovanom období dotýkal príjmov napojených na odmeny zamestnancov, je kombinácia nepriaznivých trendov vo vývoji miezd i zamestnanosti.² Tento faktor však už od roka 2005 nepôsobí, a preto sa v roku 2006 v hodnote pomeru celkových príjmov aj odmien za mestnancov ku konečným dôchodkom, resp. ku konečnej spotrebe domácností očakáva len mierny vzostup.

V súlade s prognózou vývoja situácie na trhu práce (pozri [4]) je do prognózy vývoja odmien zamestnancov i celkových príjmov obyvateľstva premietnutý 4,7 %-ný rast reálnych miezd a 1,5 %-ný rast zamestnanosti.

Už v roku 2005 do štruktúry použitia hrubého disponibilného dôchodku domácností výrazne zasiahla reforma dôchodkového poistenia. Sociálne príspevky (odvody do sociálnych fondov) časti pracujúcich sa presunuli z výdavkov domácností do ich úspor. Tie preto v roku 2005 vzrástli o 26 % a ich ďalší 24 %-ný rast možno očakávať aj v roku 2006. Tempo rastu konečnej spotreby obyvateľstva sa síce zníži z 5,9 % dosiahnutých v roku 2005 na 5,6 % v roku 2006, napriek tomu však zostane jednou z hlavných hnacích síl vysokého tempa hospodárskeho rastu.

Prognóza *verejnej spotreby* vychádza zo zistenia, že hlavným faktorom vplyvujúcim na zmeny jej rozsahu je vývoj bežných výdavkov štátneho rozpočtu, rozpočtov obcí a rozpočtov VÚC zmenšených o výdavky na dlhovú službu. Uvedená súvislosť vedie k tomu, aby sa pri prognóze verejnej spotreby na rok 2006 reflektovali príslušné veličiny spomenutých verejných rozpočtov na rok 2006. Prihliadnuť treba aj na vývoj verejnej spotreby v predchádzajúcich rokoch a na opakované zrýchlenie tempa jej rastu na konci politického cyklu (vo volebných rokoch).³ Vzhľadom na uvedené okolnosti odhadujeme rast reálnej verejnej spotreby v roku 2006 na úrovni 3,5 %. Tempo hospodárskeho rastu očakávané v roku 2006 vytvára na odhadnutý rast verejnej spotreby dostatočné možnosti.

Prognóza *tvorby hrubého kapitálu* vychádza z trendov investičných aktivít a z ich štruktúry v predchádzajúcich obdobiach (pozri tab. 5).

² V období 1999 – 2004 priemerná ročná zmena predstavovala pri reálnych mzdách –0,1 % a pri počte pracujúcich v národnom hospodárstve –0,2 %.

³ Zmeny reálnej verejnej spotreby v politických cykloch:

	1995 – 1998	1999 – 2002	2003 – 2006
φ ročná zmena reálnej verejnej spotreby v %	7.8	1.0	2.3
Zmena reálnej ver. spotreby vo volebnom roku v %	12.5	4.9	3.5 ^p

^p – prognóza.

T a b u ľ k a 5

Vývoj tvorby hrubého kapitálu a jej súčastí v rokoch 2003 – 2006 (v stálych cenách)

		2003	2004	2005	2006 ^p
Zmena zásob		-2.1	18.6	24.7	18.5
Tvorba hrubého fixného kapitálu	mld Sk	197.8	202.8	227.9	262.1
Tvorba hrubého kapitálu		195.7	221.3	252.6	280.6
Tvorba hrubého fixného kapitálu	Indexy	98.5	102.5	112.4	115.0
Tvorba hrubého kapitálu	Romr = 100 ¹	91.8	113.1	114.1	111.1

¹ Romr – rovnaké obdobie minulého roka.^p – prognóza.

V rokoch 2004 – 2005 sa mimoriadne zväčšil objem zásob. Bolo to predovšetkým v dôsledku rozšírenia rozsahu nedokončenej investičnej výstavby, ktorý sa prejavil v danom roku v raste hodnoty indexu tvorby hrubého kapitálu a v nasledujúcom roku v raste hodnoty indexu tvorby hrubého fixného kapitálu. Možno preto očakávať, že dokončovanie rozpracovaných investícií bude faktorom zväčšujúcim prírastky hrubého fixného kapitálu aj v roku 2006. V dôsledku predpokladaného zmenšenia prírastku zásob na dve tretiny úrovne roka 2005 sa v roku 2006 ráta s 10,1 %-ným prírastkom tvorby hrubého kapitálu, ktorý je síce nižší než prírastok dosiahnutý v roku 2005 (14,1 %), no značne prevyšuje priemernú úroveň uvažovaného prírastku dosiahnutého počas rokov 1997 – 2005 (2,6 %).

Prognóza výkonnosti hospodárstva Slovenskej republiky v roku 2006

Výsledky prognózy vonkajšieho dopytu a prognózy domáceho dopytu (jeho súčastí) vyúsťujú do súhrnnej prognózy vývoja HDP v roku 2006, ktorá sa uvádza v tabuľke 6. Pohľad na trendy vo vývoji HDP dopĺňa graf 4, v ktorom je znázornený strednodobý vývoj podielu jednotlivých súčastí dopytu na tvorbe použitého HDP.

T a b u ľ k a 6

Prognóza vývoja hrubého domáceho produktu a štruktúry jeho použitia v roku 2006¹

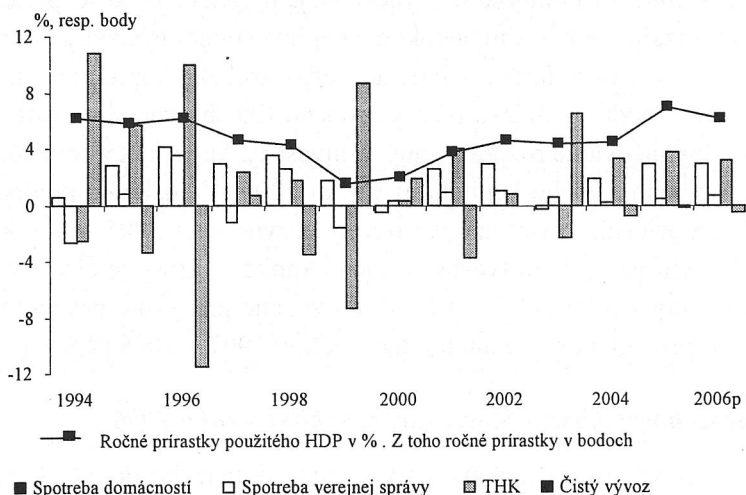
	V mld Sk		Indexy (predchádzajúci rok = 100)		Podiel na použití HDP = 100	
	2005	2006 ^p	2005	2006 ^p	2005	2006 ^p
Spotreba domácností ²	448.5	473.6	105.8	105.6	51.2	50.9
Spotreba verejnej správy	162.0	167.7	102.0	103.5	18.5	18.0
Tvorba hrubého kapitálu	252.6	280.6	114.1	111.1	28.8	30.2
Domáci dopyt	863.1	921.9	107.3	106.5	98.5	99.1
Čistý vývoz výrobkov a služieb	12.9	8.0	.	.	1.5	0.9
Hrubý domáci produkt použitý	876.0	929.9	106.0	106.2	100.0	100.0
Konečná spotreba	610.5	641.3	104.8	105.0	69.7	69.0
Hrubé úspory	265.5	288.6	112.7	108.7	30.3	31.0

¹ V stálych cenách.² Vrátane spotreby neziskových organizácií slúžiacich domácnostiam.^p Prognóza.

Východiskové zistenie z tabuľky 6 je vyjadrené v konštatovaní, že tempo rastu HDP sa v roku 2006 v porovnaní s rokom 2005 nespomalí, ale bude ešte o 0,2 % vyššie. Pohľad dovnútra tohto ukazovateľa, teda na štruktúru v roku 2005 dosiahnutého a v roku 2006 očakávaného tempa rastu HDP však vedie k neočakávanej otázke. Ako je možné, že rast HDP sa v roku 2006 oproti roku 2005 zrýchľuje, keď obe súčasti HDP, teda jeho vnútorný i vonkajší dopyt sa v roku 2005 vyvíjali priaznivejšie, než boli naše predpovede ich vývoja na rok 2006.

G r a f 4

Príspevok súčastí dopytu k prírastku použitého HDP¹

¹ V stálych cenách bez štatistického rozdielu.

^p Prognóza.

Odpoveď spočíva v zistení, že tempo rastu HDP, ktoré ŠÚ SR udáva za rok 2005, bolo určené ako pomer medzi HDP roku 2005, ktorý obsahoval štatistický rozdiel v rozsahu 0,3 mld Sk, a HDP za rok 2004 so štatistickým rozdielom v rozsahu 7,9 mld Sk (pozri webovú stránku ŠÚ SR, štvrťročné národné účty). Ak by sa pri výpočte tempa rastu HDP so štatistickým rozdielom neuvažovalo, resp. ak by sa tempo rastu HDP aj za rok 2006 zistilo rovnako ako v jeho prognóze na rok 2006, tak by sa tempo rastu HDP na rok 2005 rovnalo 7 %. Bolo by teda vyššie než jeho prognóza na rok 2006, tak ako to vyplýva z porovnania súčastí tvorby HDP dosiahnutých v roku 2005 a prognózovaných na rok 2006.

Na základe tabuľky 6 aj grafu 4 možno konštatovať, že hospodársky rast Slovenska bude v roku 2006, aj napriek tomu, že je to volebný rok, ovplyvňovaný v podstate tými istými faktormi ako v predchádzajúcom roku. Ani mierne zvýšenie rozsahu verejnej spotreby, s ktorým sa uvažuje v našej predpovedi, nezmení dlhodobější trend poklesu podielu verejnej spotreby z HDP.

Očakávaný, resp. pravdepodobný vývoj štruktúry použitia HDP, ktorý sa prejavuje aj v podiele jednotlivých súčastí dopytu na štruktúre prírastku HDP prognózovaného na rok 2006, vytvára priaznivé predpoklady na hospodársky rast po roku 2006.

Literatúra

- [1] JAKOBY, M. – MORVAY, K.: Celkový ekonomický vývoj. In: Slovensko 2005. Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky 2006.
- [2] FRANK, K. – MORVAY, K.: Hodnotenie fiškálnej a menovej politiky v roku 2005 na Slovensku. Ekonomický časopis/Journal of Economics, 54, 2006, č. 5 (rukopis).
- [3] GABRIELOVÁ, H.: Súčasné trendy vo vývoji produkcie na Slovensku. Ekonomický časopis/Journal of Economics, 54, 2006, č. 5 (rukopis).
- [4] MORVAY, K.: Zhodnotenie vývoja trhu práce na Slovensku a jeho krátkodobý výhľad. Ekonomický časopis/Journal of Economics, 54, 2006, č. 5 (rukopis).
- [5] Ifo Economic Forecast 2006. [Internetová stránka CESifo.] Munich: CESifo, december 2005.
- [6] Weltkonjunktur und Deutsche Konjunktur im Frühjahr 2006. [Kieler Diskussionsbeiträge 424/425.] Kiel: The Kiel Institut for the World Economy 2006.
- [7] Structural Indicators of Eurostat. <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>>.
- [8] JANÁČEK, K. – ZAMRAZILOVÁ, E.: Czech Economy at the Beginning of 2006. Strong Growth Continues. Economic Trends 48. Praha: Komerční banka 2006.